

KUTATÁSI EREDMÉNYEK – 2020 **(Lezárult kutatások összefoglalói)**

A kiskorú elhelyezésének megváltoztatását büntető törvényi tényállás (Btk. 211. §) elméleti és gyakorlati kérdései	2
Az emberkereskedelem bűncselekményének kriminológiai jellemzői a Magyarországon lefolytatott büntetőügyek alapján – másodelemzés	2
A sértett szerepének változása a Be. új jogintézményei kapcsán II.	4
Kriminálpszichológia III.	5
A 2015-ben kezdődött nemzetközi menekültválság előzményei és csúcspontjai kriminológiai szempontból.....	5
A látens bűnözés	6
A rablások büntetőjogi és kriminológiai kérdései	7
A szakértői bizonyítás a jogalkalmazás tükrében (szakértői és jogalkalmazói szempontok vizsgálata)	7
A tartási kötelezettség elmulasztása bűncselekmény (Btk. 212. §) elméleti és aktuális gyakorlati kérdései	8
A büntetőeljárás megújításának hatásai az eljárás időszerűségére	9
A „ne bis in idem” az Európai Unió Bírósága jogértelmezésének fényében.....	10
Különleges bánásmód az EU áldozatvédelmi törekvéseinek tükrében.....	11
A feltételes szabadságra bocsátás és megszüntetése okainak vizsgálata	12
A személyiségzavar, különösen a pszichopátia hatása a büntetőjogi felelősségre.....	12
A zaklatás bűncselekményének jogi és kriminológiai kérdései.....	13
A fogyatékkal élők és a pszichiátriai betegek bűnözéssel kapcsolatos érintettsége és ennek megjelenése a védekezésre vagy akaratnyilvánításra képtelen állapot, valamint a bűncselekmény elhárítására idős koránál vagy fogyatékoságánál fogva korlátozottan képes személy sérelmére elkövetés megállapítása gyakorlatának tükrében	14
Az érzelmi függőség kialakulása és szerepe a kapcsolati erőszak elkövetésében.....	15
A magánlaksértés tényállási elemei és minősítési kérdései a gyakorlatban	16
A digitális térben megjelenő devianciák	17
A nem gépjárművel, de gépi meghajtású járművel ittas állapotban elkövetett járművezetések büntetékiszabási gyakorlata, különös tekintettel a járművezetéstől eltiltásra	17
Az embercsempészésre szakosodott bűnszervezetek felépítése és működése, valamint a JIT (<i>Joint Investigation Team</i>) határokon átnyúló nyomozási tevékenysége	18
A kábítószer-kereskedelem elméleti és gyakorlati kérdései	19
A bűnisméltés okai és megelőzésének lehetőségei a családon belüli erőszak, különösen a partnerbántalmazás vonatkozásában	20
A vadászbalesetek jogi és kriminológiai vizsgálata	21

AZ INTÉZET ÁLTAL KEZDEMÉNYEZETT KUTATÁSOK

Mészáros Ádám – Csapucha Bernadett:

A kiskorú elhelyezésének megváltoztatását büntető törvényi tényállás (Btk. 211. §) elméleti és gyakorlati kérdései

A kutatás a Btk. 211. §-ában szabályozott bűncselekmény szabályozástörténetét, a hatályos normaszöveg dogmatikai elemzését, illetve gyakorlatának bemutatását végzi el. A hatályos Btk. – kifejezésre juttatva a család és a gyermekek fokozottabb büntetőjogi oltalmának szükségét – immár önálló, új fejezetben helyezte el a bűncselekményi tényállást (XX. fejezet: *A gyermekek érdekét sértő és a család elleni bűncselekmények*). A kiskorú elhelyezésének megváltoztatásához társuló büntetőjog-ellenes magatartások tulajdonképpen a gyermekek érdekét sértő bűncselekmények mint gyűjtőfogalom keretein belül kerültek szabályozásra.

Az országos, teljes mintán alapuló aktakutatás kiemelt figyelmet szentelt a büntetés kiszabási gyakorlat sajátosságainak. Ennek kapcsán megállapíthatóvá vált, hogy a jogerős ítéletek java részében az eljáró bíróságok nem látták szükségyszerűnek végrehajtandó szabadságvesztés-büntetés kiszabását, a büntetés kiszabási célok érvényre jutásához elegendőnek vélték más büntetési nemek vagy a törvényben rögzített intézkedések alkalmazását. Mindez jól mutatja az ilyen jellegű ügyek társadalomra veszélyességének csekély voltát. A jogerős bírósági ítéletek mellett a vizsgálat kiterjedt az eljárást megszüntető döntésekre is, amelyek javarészt az egyes ügyészségek által hozott nyomozást megszüntető határozatokon alapultak. Ezek egy részében az ügyészségek megrovásban részesítették a gyanúsítottat, mivel a cselekmény olyan csekély fokban volt veszélyes a társadalomra, hogy a törvény szerint alkalmazható legenyhébb büntetés kiszabása vagy más intézkedés alkalmazása is szükségtelen lett volna, azonban velük szemben megrovás alkalmazása indokolt volt. Végül, a témával összefüggésben érkezett ügyészségi észrevételeket is értékelte a vizsgálat, ennek korlátját jelentette ugyanakkor az ilyen jellegű ügyek meglehetősen ritka előfordulása. Ezekből kiderültek olyan problémák, amelyekkel érdemes lehet a továbbiakban is foglalkozni. Ilyen például az a kérdés, hogy ki tekinthető a bűncselekmény sértettjének – a kiskorú, avagy az a személy is, akinél őt végrehajtható hatósági határozat elhelyezte? Az akták vizsgálata során találni példát mindkét felfogásra. Szintén felvetődik, hogy milyen tartamú késedelem alapozza meg a büntetőjogi felelősséget a kiskorú gyermek visszavitele esetén, illetve milyen körülmények között lehet megfelelő következtetést levonni az elhelyezés tartós megváltoztatásának szándékára.

Windt Szandra:

Az emberkereskedelem bűncselekményének kriminológiai jellemzői a Magyarországon lefolytatott büntetőügyek alapján – másodelemzés

A 2019-es kutatás¹ némileg árnyalta a magyarországi emberkereskedelem jelenségéről alkotott képet: a bűnszervezetben történő elkövetés és annak minősítése, valamint a

¹ Windt Szandra: Az emberkereskedelmi ügyek sajátosságai, a kizsákmányolás büntetőjogi, kriminológiai és szociológiai értékelése. I.T. III/B/24/1. kutatási jelentés

nemzetközi érintettség sem volt annyira jelentős. Éppen ezért a kutatást 2020-ban is folytatni kívántuk, tisztázandó, hogy ezek valóban helytállóak-e, hiszen sok esetben valódi kutatás nélküli sztereotípiák jelennek meg az emberkereskedelemmel kapcsolatban.

A 2019-ben regisztrált ügyek lajstromszámai alapján újabb iratokat kértünk be: a 15 iratból 10 rendelkezésre is állt. A 2019-ben vizsgált Btk. 192. § alapján indított ügyek csak szexuális célú kizsákmányolást tartalmaznak, az idei évben kényszermunka bekérésére nem került sor. Az idén vizsgált iratokból háromban volt már elsőfokú ítélet, a többiben csak vádirat állt rendelkezésre. 24 elkövető 34 nő sértett sérelmére valósította meg ezekben az iratokban emberkereskedelem büntetését. (Az ENYÜBS-ből nyert adatok csak részben hasonlóak: ott 35 sértettet mutat a statisztika, az elkövetők száma és a megyei megoszlás jelentősen eltér.) A sértettek többsége 18 év alatti. A határon átnyúló jelleg csupán két, a szabolcsi és az egyik borsodi iratban (4 elkövető 16 sértett sérelmére) jelent meg. A többi iratban Magyarországon magyar elkövetők magyar sértettek sérelmére valósították meg a bűncselekményt.

A feldolgozott iratokban nemcsak férfi elkövetőkkel találkozunk: a nők is kivették a részüket ezekben az ügyekben: a 10 iratból csupán egyben volt egy férfi elkövető egyedül, a többiben mindenhol volt nő is. 4 iratban az elsőrendű vádlottak, 5 iratban a másod- vagy harmadrendű vádlottak nők voltak. Az ENYÜBS szerint a 2019-ben 34 regisztrált bűncselekményt 72 elkövető valósította meg, akik jellemzően 25 és 59 év közöttiek. Az elkövetők között a nők aránya jelentősnek mondható: már a 2018-as adatokban is jelzésértékű, de a 2019-esben már az elkövetők egyharmada nő.

Az „áldozathibáztató jogalkalmazói narratíva” az emberkereskedelemmel kapcsolatban gyakran felmerül az alacsony esetszám magyarázataként, a kijelentést megalapozó kutatás, háttérismeret nélkül. 2019-ben a Belügyminisztérium *szemléletformáló tréninget* szervezett, három megye bevonásával: BAZ, Szabolcs-Szatmár-Bereg és Heves két-két kijelölt rendőre, ügyésze és bírása ültetett egy asztalhoz és kapott lehetőséget arra, hogy az emberkereskedelem témakörében frontális eladások meghallgatását követően emberkereskedelmes és kényszermunka ügyeket ismerhessenek meg és dolgozzanak fel. A tréning sikerének köszönhetően a Belügyminisztérium 2020-ban további négy ilyen képzést tervezett, amelyre a 1046/2020. (II. 18.) Kormányhatározat az emberkereskedelem elleni küzdelemről szóló 2020–2023 közötti nemzeti stratégiáról, valamint annak végrehajtását szolgáló, 2020–2021 közötti időszakban végrehajtandó intézkedési tervről című dokumentum alapján anyagi forrás is rendelkezésre állt. A pandémia azonban felülírta a terveket: a 2020-ra tervezett 4 helyett 2020 őszén (szeptember 9–10-én) egy személyes részvétellel történő tréningre került sor, októberben és novemberben pedig online zajlott le két tréning.

A szemléletformáló tréningek soha vissza nem térő alkalmat kínáltak arra, hogy az egyes hivatásrendek képviselőinek az attitűdjét megismerjük, érzékenyítsük őket. Ezért a Belügyminisztérium támogatásával attitűdvizsgálati kérdőívet dolgoztam ki a résztvevők számára. Az attitűdvizsgálat során mértük a tréning előtti (ún. *bemeneti*) és az azt követő (ún. *kimeneti*) szemléletet. A 2019-es érzékenyített csapatot is újra megkerestük, bár az ő esetükben bemeneti kérdésekre nem került sor, kontrollként, közel egy évvel a tréninget követően mégis kitöltöttük velük egy online kérdőívet (a Google-úrlap használatával).

Emellett legfőbb ügyész úr engedélyezte, hogy a Legfőbb Ügyészség Személyzeti, Továbbképzési és Igazgatási Főosztálya által emberkereskedelem témában szervezett belső, ügyészségi képzésen résztvevőkkel is elvégezzük ugyanezt az attitűdvizsgálatot

2020. szeptember 30-án és október 5-én. Összesen 189 ügyész töltötte ki az online kérdőívet a képzésen részt vevő 215 ügyész közül. A 189 válaszadó ügyész 54,5%-a nő, 45,5%-a férfi volt, az ország összes megyéjéből. Annak ellenére, hogy az ügyészségi belső képzésen részt vevő ügyészek többsége 10 évnél régebb óta folytatja hivatását, csupán 77 fő (40,7%) járt már el emberkereskedelmes ügyekben, kényszermunkában még kevesebben, csupán 24 fő (12,7%).

A legtöbb ügyész BAZ megyéből és a fővárosból töltötte ki a kérdőívet. Az emberkereskedelem jelensége ezeken a területeken kiemelkedően magas.

A válaszok alapján inkább a „kevésbé a mi megyénk problémája” mentalitás körvonalazódik, ugyanakkor az áldozathibáztató attitűd a válaszadók esetében nem jellemző.

Somogyi Gábor bíró, a Kúria emberkereskedelemmel kapcsolatos joggyakorlat-elemző csoportjának munkájába kutatónkat 2020. januárban külső szakértőnek kérte fel. A vírushelyzet miatt a csoport késve kezdte el a feladatok elvégzését, a jelentés várhatóan 2021. első felében készül el.

Barabás Tünde – Kiss Anna:

A sértett szerepének változása a Be. új jogintézményei kapcsán II.

A két évre tervezett kutatás első évében a kutatók saját szakterületük szempontjából vizsgálták meg a sértett helyzetét és szerepének változását. Barabás A. Tünde az új jogintézményeket kriminológiai, Kiss Anna pedig büntetőeljárás jogi szempontból elemezte. Az első évben általánosságban került sor a sértettre vonatkozó új jogintézmények, ezek kriminálpolitikai hátterének, és részletesen a kiskorú áldozatokra vonatkozó új szabályozásnak az áttekintésére. A 2020. évi kutatás során a büntetőeljárás részében részletesen elemeztük a sértettel kapcsolatos összes új (vagy módosult) büntetőeljárás jogintézményt.

A tavalyi kutatás jogösszehasonlítást végezve megállapította, hogy a kiskorú áldozatokra vonatkozó plusz jogok nem a hatályos Be. sajátosságai, azok egy része a gyermekbarát igazságszolgáltatás megteremtésére vezethető vissza, más részük pedig a 2012. évi EU áldozatvédelmi irányelvére, amelyet 2015-ig kellett beépítenünk a büntetőeljárás törvénybe, így még az 1998. évi XIX. törvénybe, azaz a régi Be.-be.

Az idei kutatásban részletesen kitértünk az említett jogintézmények bemutatására, elemzésére, vagyis mindenre, ami a sértett szerepének változásával kapcsolatos. Így a sértett új fogalmától kezdve mindazokra a jogintézményekre figyelemmel voltunk, amelyek, ha nem is teljes mértékben tekinthetők újak, de mindenképpen kihatással vannak a sértett megváltozott szerepére.

A kutatás kitért a különleges bánásmódra, a közvetítői eljárásra stb. vonatkozó hatályos és 2021. január 1-jétől módosuló szabályok mögött lévő kriminálpolitikai elvekre és jogalkotói megoldásokra, bemutatva és részletesen elemezve azokat. A kriminológiai megközelítés a sértett szempontjából, különösen a resztoratív eszközök alkalmazhatóságának tekintetében vizsgálta az új Be. rendelkezéseit, figyelemmel az Európa Tanács Igazságszolgáltatás hatékonyságát vizsgáló Európai Bizottsága (CEPEJ) korábbi vizsgálatának megállapításaira, a bűncselekmények áldozatainak jogaira, támogatására és védelmére vonatkozó minimumszabályok megállapításáról szóló 2012/29 EU irányelvre, valamint a 2001/220/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról,

valamint az Európa Tanács Miniszteri Bizottság R(99) 19. számú, a büntetőügyekben folytatott közvetítésről szóló ajánlására.

A kutatás eredményei azt mutatják, hogy az új büntetőeljárás törvényben alapvetően a sértettek érdekeinek hatékonyabb érvényesítésére törekedett a jogalkotó, és az egyes szabályokban megfigyelhető a sértettek védelmén (tanúvédelem) túl e személyek kímélete (különleges bánásmód), de a jogalkotó tekintettel volt az eljárás hatékonyságára és a kiegyezésre (közvetítői eljárás) is. Ezen a területen azonban, amellett, hogy a lehetőség alkalmazása szélesedett, tapasztalhatjuk egyfajta szűkülését is, tekintettel arra, hogy bírósági szakaszban a korábbiaktól eltérő módon már nem kezdeményezhető közvetítői eljárás.

Virág György:

Kriminálpszichológia III.

A több évre tervezett kutatás a bűnözés társadalmi jelenségének pszichológiai szemléletű magyarázatairól, értelmezéseiről kíván átfogó ismereteket nyújtani, a kriminálpszichológiát mint egyfajta „bűnözésre szakosodott” alkalmazott pszichológiát kísérli meg mélységében áttekinteni.

A bűnelkövetés emberi magatartás, és valamennyi emberi viselkedésnek szükségszerűen van belső, mentális (és biológiai) alapja, valamennyi magatartásra elkerülhetetlenül hatnak pszichés (és biológiai) tényezők. Ezért nyilvánvaló, hogy a bűnelkövetés értelmezésében helye lehet a pszichológiának is, vagy másképpen, hogy a kriminális magatartásnak van pszichológiai meghatározottsága is. A valódi kérdés persze az, hogy segít-e, és ha igen akkor hogyan, a pszichológia a kriminális magatartás megértésében?

A pszichológiai elméletek a bűnöző magatartás vizsgálatakor a belső, individuális faktorok szerepére irányítják figyelmüket. A multifaktoriális meghatározottság rendszerében a mentális/pszichés tényezők jellemzőit és szerepét vizsgálják a bűnözés többtényezős determinánsai között; a bűnelkövető szándékait, motivációját, gondolkodását és viselkedését elemzik, és a bűnelkövetés magyarázatát keresve ezekre a tényezőkre fókuszálnak.

A folyamatban lévő kutatás folytatása és lezárásaként a tárgyévben a bűnelkövető személyiséggel, a mentális rendellenességek és a bűnözés közötti kapcsolattal, a pszichopátiával és a pedofíliával kapcsolatos elméletek áttekintésére került sor. A több éves kutatás eredményeinek rendezett összefoglalása folyamatban van.

Póczik Szilveszter:

A 2015-ben kezdődött nemzetközi menekültválság előzményei és csúcspontjai kriminológiai szempontból

A tanulmány részben a közel-keleti népesség nagyarányú kivándorlása mögött meghúzódó gazdasági-politikai folyamatokat mutatja be, ezt követően kitér az éghajlatföldrajzi, politikai és társadalmi okokra, részletesen tárgyalja a demográfiai folyamatok és a migráció összefüggését, és a háborút a migrációs döntésben ultima ratióként határozza meg. Eme országok gazdasági fejlődése meggyengítette a Közel-Kelet stabilitását, és hozzájárult az Európát sújtó migrációs nyomás kialakulásához. A hetvenes

évek végétől a térség államai fokozatosan szembesültek versenyképességük korlátaival. Számos országnak a kétezres évek – részben féloldalas – reformjai ellenére sem sikerül tartós növekedési pályára állni. Ezt a sikertelenséget az „arab tavasz” eseményei is jól mutatták. A sikertelenség kihatott az uralkodó rezsimek politikai legitimációjára, több országban a korábbi politikai rezsimeket megdöntve új politikai erők kerültek hatalomra. A gazdasági és politikai felfordulás a térségben a migrációs nyomás erősödéséhez vezetett. Az arab világ nemcsak belsőleg fragmentált, hanem külső hatalmak erőterében mozgó, szinte átláthatatlan konfliktushalmaz is. Észak-Afrika és a Közel-Kelet vízhiánnyal és termőföldjeinek sivatagosodásával küzd, ami a rapid népességnövekedéssel párhuzamosan súlyosbodni fog a következő évtizedekben. A katonai konfliktusok népességmozgató ereje vitathatatlan. A katonai fejlesztések növelték a hadseregek műveleti képességeit, de jelentős forrásokat vontak el a gazdaságfejlesztéstől és a szociálpolitikától. Korábban a muszlim nagyrégióban a munkaerő a gazdag olajtermelő arab országok irányába vándorolt, a szíriai háború azonban migrációs áttörést hozott: négyemillió menekült hagyta el az országot. Ez pedig globális migrációs hullámot indított el. A migránsok különböző származási országokból érkeznek Európába, etnikai, vallási és szociális sokféleségük rendkívüli kihívást jelent a befogadó országokban.

Kó József:

A látens bűnözés

A bűnözés terjedelmének és szerkezetének megismerésére csak több adatforrás együttes feldolgozásával, értelmezésével van mód. A lehetséges adatforrások: a bűnügyi statisztika, lakossági viktimológiai felmérések, jogi személyek körében végzett érintettség vizsgálatok, önbevallásos felmérések, kormányzati és magánszervezetek által végzett adatgyűjtés, más tudományágakhoz tartozó szakemberek által végzett empirikus kutatások (szociológia, pszichológia, közgazdaságtan, orvosi stb.).

A különböző forrásból származó adatok nem az egyes adatforrások, nem a bűnügyi statisztika hitelességét kérdőjelezzik meg. A bűnügyi statisztika a bűnözés egy részéről ad tájékoztatást. A sajátosságait figyelembe véve felhasználható elemzések készítésére, de nem tükrözi pontosan a bűnözés egészét. A látencia az egyes bűncselekménytípusoknál eltérő mértékű. Ha csak a bűnügyi statisztika alapján tájékozódunk, akkor a kisebb látenciájú bűncselekmények felértékelődnek, míg a magasabb látenciával rendelkezők tényleges gyakoriságuknál, súlyuknál kisebb jelentőségűnek tűnnek. Az egyes bűncselekménycsoportok látens részének felderítésére a megfelelő adatforrást kell felhasználni. Nem minden módszer alkalmas minden bűncselekmény vizsgálatára. A viktimológiai vizsgálatoknak is megvannak a maguk korlátai, sajátosságai, csak ezek figyelembevételével szabad felhasználni az ezekből származó információt.

Ha csak a regisztrált bűncselekményeket vesszük figyelembe, akkor nem a valóságos eseményekre reagálunk, hanem egy ettől eltérő helyzethez rendeljük hozzá az erőforrásokat. Ha megismernénk a bűncselekmények tényleges megoszlását és gyakoriságát, akkor sokkal hatékonyabbá lehetne tenni a bűnüldöző szervek munkáját. A rendőri vezetés számára is mással nem pótolható információt szolgáltatnának a látens bűnözéssel kapcsolatos felmérések, adatgyűjtések. A látens bűnözés megismerése nem tekinthető tudományos öncélnak, az egész igazságszolgáltatási rendszernek szolgáltatathatna kézzelfogható adatokat.

Nagy László Tibor:

A rablások büntetőjogi és kriminológiai kérdései

A kutatás az OKRI vagyon elleni erőszakos bűncselekmények vizsgálatának körébe illeszkedik, amelynek során az elmúlt években már megtörtént az önbíráskodás, valamint a kifosztás elemzése. A regisztrált rablások száma az elmúlt években jelentősen csökkent: míg 2000-ben még 3436, addig 2019-ben már csak 637 bűncselekmény vált ismertté. A rablás ennek ellenére a legsúlyosabb vagyon elleni erőszakos bűncselekmény, amelynek tárgyi súlya, társadalomra veszélyessége kiemelkedő.

A kutatás során megtörtént a kriminálstatisztikai adatok kigyűjtése és elemzése, a jogszabályi környezet és a szakirodalom feldolgozása, valamint 60 cselekmény részletes elemzése.

A bűncselekmények minősítésénél elsősorban a kvalifikált élet vagy testi épség elleni fenyegetés megállapítása, és ezáltal a zsarolástól való elhatárolás kérdése merült fel. Sajátos ellentmondást tükröz, hogy miközben a rablások száma az utóbbi években drasztikusan csökkent, ennek ellenére jó néhány bírósági ítélet súlyosító körülményként értékeli a bűncselekmények elszaporodottságát.

A rablások 59%-át közterületen, 63%-át erőszak alkalmazásával követték el. A cselekmények háromnegyedét eszköz nélkül, csak fizikai erővel vagy fenyegetéssel hajtották végre, az alkalmazott eszközök közül pedig leggyakrabban kést használtak. Az elkövetési tárgy jellemzően készpénz vagy mobiltelefon volt, értékük túlnyomórészt ötvenezer forint alatti. Az elkövetők 88%-a, a sértettek 66%-a férfi volt. Az elkövetési módszerek közül leggyakoribbaknak az útonállás jellegű cselekmények, valamint a fiatalkorúak társaikkal szembeni erőszakos úgynevezett „lejmolásai” bizonyultak, az erőszak megnyilvánulási formái közül pedig legtöbbször lökésre, valamint ököllel történő ütésre vagy pofonütésre került sor. Az elkövetők negyede csoportosan hajtotta végre a cselekményét, jelentős többségük nem rendelkezett állandó munkahellyel, szakképzettséggel és rendszeres jövedelemmel. A sértettek 75%-a korábban nem ismerte az elkövetőt. Többségük egyedül élő, illetve lakásában vagy közterületen egyedül tartózkodó személy, illetőleg az elkövetőnél gyengébb testalkatú gyermek- vagy fiatalkorú volt.

2021-ben 200 bűncselekmény empirikus, kriminológiai aspektusból is részletes elemzését tervezzük.

AZ ÜGYÉSZSÉG ÁLTAL KEZDEMÉNYEZETT MUNKATERVI KUTATÁSOK

1. A Legfőbb Ügyészség által kezdeményezett kutatások

Kármán Gabriella:

A szakértői bizonyítás a jogalkalmazás tükrében (szakértői és jogalkalmazói szempontok vizsgálata)

2016-ban az Országgyűlés új törvényt alkotott az igazságügyi szakértőkről, amelynek célja az volt, hogy a szakértői bizonyítás – főként a tudományos és technikai fejlődés következtében – megnövekedett jelentőségének, valamint az új kihívásoknak megfelelő

korszerű kereteket teremtsen. A 2018. július 1-jén hatályba lépett új büntetőeljárás törvény szintén változásokat hozott a szakértői bizonyítás szabályozásában.

A 2019-ben indult kutatás célja az volt, hogy a szakvélemény bizonyításban betöltött szerepét, valamint hiteltérdemlőségének lehetőségeit, tényezőit és megvalósulását vizsgálja az új jogszabályok tükrében. Az elméleti összefoglaló a szakértői bizonyítás hiteltérdemlősége biztosítékainak részletes levezetését tartalmazza; ez a fogalom fedi ugyanis le legteljesebben mindazokat a feltételeket, amelyek a törvényes és eredményes bizonyításhoz, a valósághű tényállás megállapításához elengedhetetlenek.

Az empirikus kutatás a szakértő igénybevétele és a szakértői vélemény értékelése tényezőinek és tapasztalatainak megismerésére irányult, erre az eljáró hatóságok által gyűjtött és nyilvántartott adatok statisztikai elemzése, valamint a munkatársaik részvételével folytatott kérdőíves kutatás bizonyult célszerű módszernek. A 2020. évre tervezett empirikus kutatás az ügyészség és a bíróság szakértői bizonyítással kapcsolatos gyakorlati tapasztalatainak kérdőíves módszerrel történő vizsgálatára és az eredmények értékelésére nyújtott lehetőséget.

A részt vevő szervezetek (Legfőbb Ügyészség, megyei főügyészségek és a Magyar Igazságügyi Akadémia) támogató hozzáállása következtében a terveknek megfelelően valamennyi járási és megyei szervezeti egységtől legalább egy kérdőív kitöltésére sor került, ez a részvételi arány reprezentatív eredményt előlegez meg.

Az ügyészek és a bírák által adott válaszok alapján igazolódott az az előzetes feltevés, miszerint a szakértők kirendelése az ügyek túlnyomó többségében nem az ügyészség, illetve a bíróság, hanem a nyomozó hatóság által történik. A szakértő kirendelésére az eljárások túlnyomó többségében hivatalból kerül sor, magánszakértő az ügyek elenyésző hányadában van jelen. A szakértő személyének kiválasztása elsősorban az igazságügyi szakértői névjegyzék alapján történik, emellett a szakértővel való korábbi munkakapcsolat, valamint a kollégák ajánlása is segíti a kirendelő hatóságokat. A kompetens szakértő megtalálása az esetek nagyobb részében nem jelent problémát. Az ügyészek és a bírák alapvetően pozitív tapasztalataikról számoltak be a szakértők által a határidők betartása tekintetében. A szakvélemények a szükséges tartalmi elemeket tartalmazzák.

A szakvélemények megítélését a válaszok szerint nagymértékben segítenék a módszertani levelek, emellett a szakirodalom, a képzések és a szakértőktől kért felvilágosítás egyaránt hasznos források. Módszertani levelek sajnos még nem állnak rendelkezésre valamennyi szakterületen. A szakértői módszerek tekintetében hangsúlyosan jelen vannak azok a vélemények, hogy azok érvényességének, megbízhatóságának mélyebb ismeretére lenne szükség.

Az adatok differenciáltabb elemzése további vizsgálatokat igényel, lehetőség szerint tovább bővítve a szempontrendszer a nyomozó hatóság kirendelési gyakorlatával és a szakértői nézőpont ismertetésével. Ennek érdekében a kutatás új szempontok szerinti folytatása indokolt.

Garai Renáta – Csapucha Bernadett:

A tartási kötelezettség elmulasztása bűncselekmény (Btk. 212. §) elméleti és aktuális gyakorlati kérdései

Az országos statisztikai adatok szerint a tartási kötelezettség elmulasztásának regisztrált bűncselekményszáma évek óta több mint ezer felett van, korábban pedig inkább a

kétezres számhoz közelített vagy azt meghaladta. Ezzel párhuzamosan tudható, hogy ezen ügyek történeti tényállásai megegyezők vagy nagyban hasonlóak, ezért kutatásunk folyamán nem az iratvizsgálatokra helyeztük a hangsúlyt, hanem sokkal inkább a címben is megjelölt elméleti és aktuális gyakorlati kérdéseket jártuk körbe, Magyarország valamennyi ügyészségének bevonásával. Az új Btk. szakított a '78-as Btk. szerinti szabályozási konstrukcióval, és immáron önálló fejezetben foglalkozik a gyermekek érdekét sértő és a család elleni bűncselekményekkel. A Btk. 212. § (1) bekezdése a gyermektartásról, míg (2) bekezdése az „egyéb” tartási kötelezettségekről rendelkezik, ez utóbbinál a tartásra jogosult súlyos nélkülözésnek való kitétele is tényállási elem. A (3) bekezdés igen fontos kritériumot rögzít, mert gyermektartásdíj esetén nem büntethető, egyéb tartás vonatkozásában pedig a büntetés korlátlanul enyhíthető, ha az elkövető kötelezettségének az elsőfokú ítélet meghozataláig eleget tesz. A jelenlegi jogszabályi környezet kardinális pontja, hogy kizárólag végrehajtható hatósági határozat birtokában lévő szülő és gyermeke(i), illetve egyéb tartásra jogosult(ak) számára nyújt valamiféle biztonságérzetet, az ilyennel nem rendelkezők önkéntes teljesítés hiányában semmilyen anyagi támogatást nem kérhetnek (ezen a jogcímen). A családi kapcsolatok átrendeződésének talán történelminek nevezhető időszakában a gyermektartás megnyugtató jogi rendezése az életközösség megszüntetését követően mielőbb indokolt, hiszen a gyermek érdekében való hosszú távú megoldást – és egyben a végrehajthatóságot, illetve a szankcionálhatóságot – kizárólag ez jelentheti.

Kutatásunk jogalkalmazók számára releváns voltát jól mutatja a beérkező ügyészségi észrevételek sokszínűsége és azok terjedelmessége egyaránt. A felmerült problémák központi magját a terhelti vallomások tartalma, a távollévő gyanúsítottak, az önhiba bizonyítása, a büntetőjogi felelősséget megalapozó időszak és az elmaradt tartásdíj összegének meghatározása, illetve az elévülési kérdések alkotják; bírósági szakban pedig a vádkiterjesztés lehetőségei, a feltételes ügyészi felfüggesztés, az eljárások elhúzódása és a jogkövetkezmények hatása okoz dilemmákat. Mindent összevetve a bűncselekmény dinamikus jellegéből adódó összetett problémák és a cselekmény dekriminalizálásának felmerülése foglalkoztatja a joggyakorlatot, hiszen a bűncselekmény védett jogi tárgya a tartási kötelesség, vagyis a jogosítottnak az eltartásra vonatkozó joga, amely lényegében egy speciális polgári jogi kötelem – a végrehajtható hatósági határozat – kikényszerítésére irányul.

Farkas Krisztina:

A büntetőeljárás megújításának hatásai az eljárás időszerűségére

A Legfőbb Ügyészség kezdeményezésére indult kutatás célja annak vizsgálata volt, hogy a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (Be.) újításai mennyiben váltak be a gyakorlatban, mennyire befolyásolták az eljárások időszerűségét.

A hatályos Be. egyik fő mozgatórugója ez eljárások időszerű lefolytatása. Ennek érdekében a kodifikáció során számos módosításra és újításra sor került. A kutatás ezek elemzését, rendszerben történő összefoglalását, továbbá a leghangsúlyosabb újítások gyakorlati érvényesülésének vizsgálatát foglalta magában.

A kutatás négy pillérré épült. Az elméleti alapok összeállítása a jogszabályi háttér és a mértékadó hazai szakirodalom áttekintésével történt. Ebbe a körbe tartozott a Legfőbb Ügyészség iránymutatásainak a feldolgozása. Az eljárások időszerűségét célzó jogintézmények érvényesülésének vizsgálata – második szintként – statisztikai adatok

elemzése révén volt lehetséges. A gyakorlati tapasztalatok feltárása – harmadik lépcsőként – a Legfőbb Ügyészség által folytatott vizsgálatok tanulmányozása, illetve ügyészekkel folytatott interjúk révén történt. Negyedik pilléreként ügyiratok vizsgálatára került sor.

A kutatás tárgyát azok az eljárások időszerűségét célzó jogintézmények képezték, amelyek a büntetőeljárás újításaiként értékelhetők. Így az ügyészi intézkedés vagy határozat kilátásba helyezése; a nyomozás során megkötött egyezségek és az egyezséget követő bírósági eljárás; valamint az előkészítő ülés.

Az empirikus kutatás azokra az ügyekre terjedt ki, amelyekben a fenti jogintézmények alkalmazására 2018. július 1. napját követően került sor, egyúttal 2019. december 31. napjáig jogerősen befejeződtek.

Az ügyészekkel folytatott interjúk és a megyei főügyészségek rendkívül hasznos gyakorlati tapasztalatokkal szolgáltak, alapvetően pozitívan értékelték az újításokat, a jogintézmények általánosságban értékelve eredményes és gyors befejezést eredményeztek. Jellemezték az egyes eljárások jellegzetességeinek és alkalmazásainak lehetőségeit, egyben felhívták a problémákra is a figyelmet.

A kutatás eredményeképpen azt lehet megállapítani, hogy a kezdeti tapasztalatok kedvezők. Az ügyészi intézkedés vagy határozat kilátásba helyezése a kisebb súlyú bűncselekmények esetén egyes megyékben kiválóan alkalmazott eszköz, az egyezés a gyakorlatban még kialakulóban lévő megoldás. Az előkészítő ülés, illetve az előkészítő ülésen a vádlott beismerő nyilatkozatának elfogadása tűnik a leghatékonyabb, leginkább bevált jogintézménynek.

Farkas Krisztina:

A „ne bis in idem” az Európai Unió Bírósága jogértelmezésének fényében

A kutatás célja az Európai Unió Bírósága joggyakorlatának elemzése és értékelése volt. A kiinduló pontot a *ne bis in idem* elv általános jellemzése, hazai szabályozásának alapjai képezték, ezt követően került sor a különböző nemzetközi instrumentumok bemutatására és elemzésére. A kutatás céljának megfelelően a középpontban az Európai Unió Bíróságának ítélkezési gyakorlata, az annak során lefektetett elvek áttekintése és elemzése állt.

A *ne bis in idem* elv a tagállamok régóta elismert princípiuma, ennek ellenére az igazságszolgáltatási szervek nehezen alkalmazzák a gyakorlatban, a több tagállamot érintő büntetőeljárások során értelmezési és gyakorlati problémák merülnek fel.

A *ne bis in idem* elvét több nemzetközi dokumentum deklarálja. A hangsúly az utóbbi évtizedekben az elv transznacionális értelmezése felé tolódott. Olyan alapvető jogelvről van szó, amelyet az Európai Unió Bíróságának ítélkezési gyakorlata alakít, tölt ki tartalommal. Érvényesülést két dokumentum – a Schengeni Megállapodás végrehajtásáról szóló Egyezmény 54–58. cikke, és az Európai Unió Alapjogi Chartájának 50. cikke – biztosítja.

Az Európai Unió Bíróságának gyakorlata gazdagnak tekinthető, a bíróság az elv tagállamoktól független, önálló jelentését alakítja ki. Az értelmezés elsősorban a következő területekre vonatkozik: 1) az elv alkalmazásának tárgyi hatályán belül a „büntető” jelleg értékelése, az „elkövető személy azonossága” meghatározása, az „idem” (ugyanazon cselekmény) és a „bis” (jogerős döntés) feltétele; 2) az elv

korlátozásain belül a „végrehajtási feltétel” értelmezése, végül a közigazgatási eljárások és a büntetőeljárások, illetve a szankciók megkettőzésének kérdése.

A kutatás megállapítja, hogy a bíróság joggyakorlata folyamatosan fejlődik, az általa lefektetett alapvető értékelési kritériumok talaján egyre szélesebb körű értelmezés figyelhető meg, amely egyben bonyolultabbá válást is jelent. A megválaszolt kérdések továbbra sem nyújtanak hézagmenetes értelmezést, az egyedi ügyekben újabb kérdések merülnek fel.

Barabás Tünde – Kiss Anna:

Különleges bánásmód az EU áldozatvédelmi törekvéseinek tükrében

A kutatás – a Beszámoló 5. pontjában bemutatott feladaton (A sértett szerepének változása a Be. új jogintézményei kapcsán) túlmenően – a különleges bánásmódra vonatkozó büntetőeljárás szabályozást az EU áldozatvédelmi törekvéseinek tükrében vizsgálta a jogösszehasonlítás módszerével az alábbi joganyagok tekintetében.

Nemzetközi joganyag

- Áldozatvédelmi irányelv
- Gyermekjogi egyezmény
- EJEE
- Children irányelv
- Az Európai Parlament és a Tanács 2012. május 22-i 2012/13/EU irányelve a büntetőeljárás során a tájékoztatáshoz való jogról

Hazai joganyag

- Alaptörvény
- 2017. évi XC. tv. (Be.)
- 1998. évi XXV. tv. a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról
- Rtv.
- 12/2018. (VI. 12.) IM rendelet az egyes büntetőeljárás cselekményekre és a büntetőeljárásban részt vevő személyekre vonatkozó szabályokról
- 140/2000. (VIII. 9.) Korm. rendelet a súlyos fogyatékoság minősítésének és felülvizsgálatának, valamint a fogyatékosági támogatás folyósításának szabályairól
- 41/2018. (III. 13.) Korm. rendelet a büntetőeljárással összefüggésben személyi védelemben részesíthető személyekről és a személyi védelem ellátásának szabályairól

A kutatás megállapította, hogy a 2017. évi XC. tv (Be.) az EU áldozatvédelmi törekvéseinek megfelelően kiemelt figyelemmel van az egyéniesítésre, és törvényi szinten megfelel a nemzetközi elvárásoknak. A rászoruló személyek kíméletének az érdekében az egyéniesítés tényleges megvalósítását – a minél kielégítőbb jogalkalmazás elősegítésére is figyelemmel – úgy akarta a jogalkotó elérni, hogy a különleges bánásmód szabályait a Be. kódexben egy fejezetben helyezte el. Az áldozatvédelmi irányelv elvárásait a Be. túlteljesítette. A 2017. évi XC. tv. ugyanis nemcsak a sértettre, hanem a tanúkra és más büntetőeljárás személyekre is tekintettel volt, amikor a különleges bánásmód szabályait kialakította.

Vókó György – Bolyky Orsolya – Sárík Eszter – Solt Ágnes:

A feltételes szabadságra bocsátás és megszüntetése okainak vizsgálata

A kutatás során a feltételes szabadságra bocsátással kapcsolatos statisztikai adatok beszerzésére és ezek elemzésére került sor. A vonatkozó statisztikai adatok beszerzése érdekében minden érintett szervezetet megkerestünk, így a Legfőbb Ügyészséget, BVOP-t és az OBH-t is. Kutatásunk során megállapítottuk, hogy az elmúlt öt évben a feltételes szabadságra bocsátás jogalkalmazói gyakorlatában szigorodás tapasztalható. Minderre egyrészt a feltételes szabadságra bocsátás iránti ügyészi indítványok csökkenéséből, a mellőzésére tett ügyészi indítványok számának növekedéséből, valamint a bv. intézetek által tett előterjesztések engedélyezésének csökkenéséből következettünk.

Másrészt a fogvatartottakkal, a reintegrációs tisztekkel, valamint a bv. pártfogókkal készített interjúkból kiderült, hogy míg korábban a bv. bírói gyakorlatban az előterjesztések döntő többsége alapján elrendelték a feltételes szabadságra bocsátást, addig mára ez megváltozott: a bv. bíró a szabadulással kapcsolatosan a korábbihoz képest más szempontokat is figyelembe vesz a mérlegelés során és sokkal kevesebb esetben engedélyezi a feltételes szabadulást. Emellett a bv. ügyész nagyobb arányban él a fellebbezés lehetőségével az első fokon bv. bíró által megítélt kedvezményekkel szemben.

2. Megyei főügyészségek által kezdeményezett kutatások

Szabó Judit:

A személyiségzavar, különösen a pszichopátia hatása a büntetőjogi felelősségre

A személyiségzavaroknak a büntetőjogi felelősséget érintő vagy a büntetés kiszabás szempontjából figyelembe vehető körülményként történő értékelésének kérdése – bár nem központi jelentőségű –, rendre felmerül mind a hazai, mind a nemzetközi szakmai diskurzusokban. A jogalkalmazói gyakorlatot vizsgálva is felmerülnek kérdések a tárgyalt probléma vonatkozásában.

Mindennek fényében a 2019-ben a Hajdú-Bihar Megyei Főügyészség kezdeményezésére indult kutatás célja annak vizsgálata volt, hogy a személyiségzavar – különösen a pszichopátia – milyen szerepet kap a büntetőjogi felelősség megállapítása, illetve a büntetés kiszabás során. Kérdésként merült fel, hogy a személyiségzavar minősülhet-e egyáltalán a beszámítási képességet érintő kóros elmeállapotnak. Szintén vizsgálat tárgyát képezte annak feltárása, hogy a beszámítási képességet nem érintő személyiségzavarokat, különösen az antiszociális személyiségzavart, illetve pszichopátiát figyelembe veszik-e a bíróságok a büntetés kiszabást befolyásoló tényezők körében.

A jogszabályi háttér bemutatása, a személyiségzavarok, és elsősorban a pszichopátia tünettanára, a bűnelkövetéssel való összefüggéseire, illetve a személyiségzavarok és a büntetőjogi felelősség kapcsolatára vonatkozó hazai és nemzetközi szakirodalom feldolgozása és a hazai jogalkalmazói gyakorlatnak anonimizált bírósági ítéleteken alapuló elemzése mellett a kutatás egy ügyészek és bírók körében kérdőíves módszerrel végzett felmérés eredményein alapul. A kutatás első évében a hazai és a nemzetközi

szakirodalom és a normatív háttér áttekintésére és ennek alapján az empirikus adatgyűjtés szempontrendszerének kidolgozására került sor.

Az empirikus kutatás az idei évben zajlott le. A jogalkalmazói gyakorlat jellemzőinek, nehézségeinek, valamint a jogalkalmazók tapasztalatainak és álláspontjának feltárása a kutatás megkezdését követően kialakult pandémiás helyzet miatt kérdőíves módszerrel történt bírók és ügyészek körében, törekedve a minél teljesebb körű mintavételre. A kérdőív egyrészt a jogalkalmazóknak az igazságügyi elmeorvos és pszichológus szakértői véleményekkel kapcsolatos tapasztalataira, másrészt a személyiségzavarnak – különösen a pszichopátiának – a büntetőjogi felelősség, illetve a büntetés kiszabás szempontjából való relevanciájára vonatkozó kérdéseket tartalmazott.

A kérdőíves vizsgálat felszínre hozott néhány problémát az igazságügyi elmeorvos és pszichológus szakértői véleményekkel kapcsolatban, ám összességében értékelve az eredményeket úgy tűnik, a megkérdezett jogalkalmazók többnyire elégedettek a szakértők tevékenységével. A személyiségzavarok és a büntetőjogi felelősség, illetve a büntetés kiszabás kapcsolatára vonatkozó kérdésekre adott válaszaik, észrevételeik ugyanakkor mérsékelten tükrözik azt a megosztottságot, ami a nemzetközi szakirodalmat is jellemzi, és amely a hazai ítélkezési gyakorlatban is megjelenik.

Sárik Eszter – Bolyky Orsolya:

A zaklatás bűncselekményének jogi és kriminológiai kérdései

A személyes indítékú zaklatás problémakörét vizsgáló kutatás a magyarországi helyzet mellett elemezte a témában rendelkezésre álló nemzetközi szakirodalmat is. Az eredményekből kitűnt, hogy a zaklatás sem jogi, sem kriminológiai szempontból nem tekinthető homogén jelenségnek: a bűncselekmény elkövetési magatartásai roppant változatosak, a magatartási körök számbavétele szinte lehetetlen az elkövetők nagyfokú (romboló hatású) kreativitása okán. Az amerikai, brit és izraeli vizsgálatok a magatartásformák heterogenitása ellenére próbáltak egyfajta lajstromot készíteni a jogi szabályozás megkönnyítésének érdekében. A vizsgálatban elemzés tárgyává tettük azt a folyamatot is, ahogyan a zaklatás mint (kezdetben) szociológiai/pszichológiai jelenség kriminalizálódott. Ezt legeredményesebben – a témában nagy port kavart – amerikai esetek nyomán követésével lehetett megtenni, tekintettel arra, hogy több végzetes esemény vezetett el odáig, hogy a jelenség kikerüljön a pszichológia/pszichiátria kizárólagos látóköréből, és a magatartás büntethetővé váljon.

A zaklatás bűncselekményének és a hatékony szankciók megtalálásának nehézsége azonban éppen a cselekmény pszichológiai aspektusában rejlik, hiszen a zaklatás bűncselekményét megvalósító terheltek nem tekinthetők tipikus bűnelkövetőknek. Noha a zaklatás szinte bármilyen jellegű személyközi kapcsolatban megvalósulhat, a leggyakoribb az, hogy a párkapcsolati kudarc hatására kialakuló „rögeszmés” ragaszkodás áll a személyes indítékú zaklatások háttérében; jellemzően tehát egy a párkapcsolat befejezésébe belenyugodni nem tudó személy az, aki elköveti a bűncselekményt. Az adekvát szankció megtalálása így többszörös nehézséget okoz: egyrészt, mivel a terhelt cselekményének háttérében döntően nem a sértett szándékos bántása, szándékos károkozása húzódik meg, másrészt pedig a sértett szándéka sem a terhelt megbüntetésére, hanem a zaklatási magatartás abbahagyására irányul. A zaklatás által elszenvedett – lélektani és fizikai – károk azonban nélkülözhetetlenné teszik a cselekmény büntetőjogi szabályozását, ugyanakkor a bűncselekmény „keresi a helyét” a

büntetőjog rendszerében, illetve azt a büntetést vagy büntetőjogi intézkedést, amely hatékonyan reflektálja a cselekmény súlyát és jellegét.

Bolyky Orsolya:

A fogyatékkal élők és a pszichiátriai betegek bűnözéssel kapcsolatos érintettsége és ennek megjelenése a védekezésre vagy akaratnyilvánításra képtelen állapot, valamint a bűncselekmény elhárítására idős koránál vagy fogyatékoságánál fogva korlátozottan képes személy sérelmére elkövetés megállapítása gyakorlatának tükrében

Jelen kutatásban az idősek és fogyatékkal élők bűnözéssel kapcsolatos érintettségét, ezen belül elsősorban az áldozattá válásuk körülményeit vizsgáltuk. Bár a kutatás eredetileg a fogyatékkal élők vonatkozásában mind az elkövetői, mind az áldozati oldal megismerését célozta, az aktakutatás módszere az áldozattá válásuk okainak, hátterének vizsgálatát tette lehetővé.

A 2019. évben a témával kapcsolatos szakirodalmak gyűjtése és feldolgozása valósult meg. Egyfelől a hazai tanulmányok, ombudsmani jelentések felhívják a figyelmet a túlszűfolt bentlakásos intézményekben zajló bántalmazásokra és visszaélésekre, másfelől a nemzetközi szakirodalom kutatási adatokkal, statisztikákkal támasztja alá, hogy a fogyatékkal élők erőszakos bűncselekmény áldozatává válására legalább kétszer annyi az esély, mint a nem fogyatékkal élőknek. Mindezt a családi körülmények között fogyatékkal élők esetében állapították meg és ennek alapján azt feltételezik, hogy a bentlakásos intézményekben élők még gyakrabban szenvednek el bűncselekmény szintjét elérő bántalmazást.

A hazai Btk. az egészségi, mentális okból kiszolgáltatott személyek csoportjára a bűncselekmény elhárítására idős koránál vagy fogyatékoságánál fogva korlátozottan képes személyek elnevezést használja és bizonyos bűncselekmények esetében minősítő körülményként tartja számon. A 2020. évben ezen minősítő körülmény megállapításával zárult büntetőügyek aktáinak kérdőíves vizsgálatát végeztük el. Ennek főbb megállapításai az alábbiak.

A bűnügyek jelentős többsége időskorúak sérelmére megvalósult bűncselekményeket takart, fogyatékosággal élők sérelmére történt elkövetés csak elvétve fordult elő. Ennek hátterében – a szakirodalom ismeretében – a nagyfokú látencia állhat. A vizsgált mintában a leggyakoribb bűncselekmény a *csalás* volt, amelyet általában szervezeten, jól kidolgozott módszerrel, viszonylag hosszú időn keresztül valósítottak meg az elkövetők. A *személy elleni erőszakos* bűncselekmények ebben a sértetti körben általában családon belül valósultak meg az idős, rossz egészségi állapotban lévő szülő sérelmére, amelyet hosszan tartó konfliktusos viszony előzött meg. Jellemzően alacsony társadalmi státuszú, egzisztenciális és párkapcsolati problémák miatt az idős szülőn élőszködő személyek voltak az elkövetők. *Vagyon elleni erőszakos* bűncselekmények körében tipikusan a rablás büntette fordult elő, többnyire sérülést nem okozó vagy kisebb sérüléssel járó támadásokról beszélhetünk. A büntetőjogi értelemben kifosztásnak minősülő esetek valójában trükkös lopásokat takartak, amelyeknél az elkövetők szintén a figyelmetlenség, lassabb gondolkodás és felfogóképesség vagy mozgásszervi problémákból adódó lassú mozgás fennállását használták ki. A vizsgált

mintában *szexuális abúzus* legtöbbször családon belül valósult meg a fogyatékkal élő vér szerinti vagy nevelt gyermek sérelmére, így a fogyatékkal élő sérelmére elkövetés mint minősítő körülmény beleolvadt a 12. életévét be nem töltött sértett sérelmére, illetve a nevelése, gondozása, felügyelete alá tartozó személy sérelmére fordulatba. Az eredmények alapján de lege ferenda javaslatként fogalmazódott meg az idős kor miatti korlátozott elhárítási képesség eltörlése, hiszen ezeknél az eseteknél is nem az idős kor, hanem az ebből adódó szellemi és fizikai állapot teszi sérülékenyebbé az áldozatot. A bíróság – elvileg – köteles vizsgálni ezt a fajta korlátozottságot akkor is, ha idős személy a bűncselekmény sértettje, azonban az ítélkezési gyakorlat e tekintetben nem teljesen egységes: a 65 év felettieket – fizikai és szellemi állapotuktól – függetlenül is a sérülékeny kategóriába sorolják, míg a 60–65 évesek esetében vizsgálják inkább a ténylegesen fennálló állapotot. Az idős kor fordulat megszüntetésével ez a fajta automatizmus, valamint az idős kor meghatározásával járó bizonytalanságok is megszűnnének, és a jogalkalmazói gyakorlat nem nélkülözhetné az elé kerülő konkrét esetben fennálló tényleges körülmények alapos vizsgálatát.

Virág György – Szabó Judit:

Az érzelmi függőség kialakulása és szerepe a kapcsolati erőszak elkövetésében

A családon belüli erőszak (a Btk. szerinti kapcsolati erőszak) súlyos társadalmi probléma, amely nemcsak a büntető igazságszolgáltatási rendszert érinti, hanem – egyebek mellett – az egészségügyi és szociális ellátórendszert, valamint a gyermekvédelmi rendszert is kihívások elé állítja. Az egyik ilyen probléma az a – külső szemlélő számára sokszor nehezen érthető – jelenség, hogy a bántalmazottak gyakran nem lépnek ki a kapcsolatból, és az ismétlődő abúzus ellenére is kitartanak erőszakos partnerük mellett. A kutatás egyik célja az e jelenség hátterében meghúzódó okok azonosítása és rendszerezett áttekintése a probléma jobb megértése és hatékonyabb kezelési lehetőségeinek feltérképezése érdekében.

A kutatás megindulását követően kialakult pandémiás helyzet miatt indokoltnak láttuk kiterjeszteni a vizsgálódás fókuszát a COVID-19 nyomán megváltozott életkörülményeknek a kapcsolati erőszakra gyakorolt hatásaira is. Kutatásunk célja ebben a vonatkozásban egyrészt a hazai kép hiteles, több különböző forrásból származó statisztikai adatok segítségével történő feltérképezése, másrészt a tapasztalt változások értékelése, illetve értelmezése.

Az eredeti tervek szerint a kutatás kvalitatív empirikus adatgyűjtési módszereken – interjúkn és fókuszcsoporton – alapult volna, ám a járványügyi helyzet okán megváltozott körülmények miatt annak gerincét a szakirodalom rendszerezett áttekintése és a különböző forrásokból beszerzett statisztikai adatok képezték, kiegészülve a jogszabályi háttér bemutatásával. A kutatás során röviden összefoglaltuk a jogszabályi és statisztikai háttérét és összegyűjtöttük a téma releváns hazai és nemzetközi szakirodalmát, rendszerezetten áttekintve a kapcsolati erőszakkal összefüggő, annak kialakulásában és fennmaradásában szerepet játszó pszichológiai tényezőket. Összefoglaltuk továbbá a COVID-19 miatti járványhelyzet családon belüli/kapcsolati erőszakra gyakorolt hatásaira vonatkozó nemzetközi tapasztalatokat, és elemeztük az Országos Rendőr-főkapitányságtól, az Országos Kríziskezelő és Információs Telefonszolgálatától, valamint a Hintalovon Alapítványtól kapott adatokat.

Kutatásunk egyik kérdése arra vonatkozott, hogy *miért maradnak a sértettek a bántalmazó kapcsolatban?* A szakirodalomban e jelenség hátterében feltárt és általunk rendszerezetten áttekintett pszichológiai mechanizmusok igen messzire nyúlnak vissza az egyén élettörténetében, és e tekintetben (is) messze túlmutatnak a kriminológia és különösen a büntetőjog vizsgálati területén. Ezen felül, bármennyire jelentős tényezőnek is tűnik az érzelmi dependencia a családon belüli erőszak szempontjából, messze nem ez az egyetlen lélektani és különösen nem az egyetlen tényező annak magyarázatában. Ahogy arra a COVID-19 okozta járványhelyzetben a családon belüli erőszak vonatkozásában tapasztalt aggasztó tendenciák is rámutatnak, a jelenség alakulása nagyban függ a különböző szociális és környezeti tényezőktől is. Az áldozat viselkedésének megértésében kétségtelenül fontos azoknak az intrapszichés mechanizmusoknak az ismerete és felismerése, amelyek fogva tartják őt a bántalmazó kapcsolatban. Nyilvánvaló azonban, hogy ebben más, elvileg könnyebben befolyásolható külső tényezők is jelentős szerepet kapnak. A másodlagos és harmadlagos prevenció szempontjából egyaránt fontosabbnak gondoljuk azonban azt a kérdést feltenni, hogy vajon *mi az, ami lehetővé teszi az áldozatok számára az abuzív kapcsolatból való kilépést? Hogyan lehet őket segíteni, támogatni* ebben a nehéz, és valójában nem egy egyszerű elhatározás, hanem sokkal inkább egy hosszadalmas folyamat eredményeként megszülető döntésben, valamint azt követően?

Mészáros Ádám – Tilki Katalin:

A magánlaksértés tényállási elemei és minősítési kérdései a gyakorlatban

A kutatást a Zala Megyei Főügyészség kezdeményezte, egy konkrét, felmentéssel zárult ügy alapján. Ebben a bíróság valamennyi ítéleti tényállást mérlegeléssel állapított meg, majd a bizonyítékok mérlegelésével jutott a terheltet – bűncselekmény hiányában – felmentő álláspontjára.

Az ügyész az ítéletet tudomásul vette. A felmentés oka az előadó ügyész szerint az volt, hogy a sértett a tárgyaláson – labilis idegállapotának is köszönhetően – a nyomozás során tett tanúvallomásaival részben ellentmondóan nyilatkozott, a tárgyaláson tett kijelentéseivel cáfolta a saját korábbi, határozottnak és konzekvensnek tűnő azon állítását, hogy nem véglegesen költözött el a házból, továbbá a végleges elköltözés tényét az új tanúként kihallgatott fia is alátámasztotta.

A kutatási jelentés nem vállalkozhatott konkrét bűnügy megoldására, a bizonyítékok bírói mérlegelésének, illetve a sértett nyilatkozatainak kommentálására. Célja volt ugyanakkor a magánlaksértés szabályozástörténetének, tényállási elemeinek áttekintése, a jogalkalmazási tapasztalatok feltárása és összegyűjtése, illetve bűnügyi akták vizsgálatával a hazai joggyakorlat bemutatása, mindezzel segítve az ügyészi jogalkalmazást.

A kutatás módszerei mindezek alapján egyrészt elméleti, másrészt empirikus módszerek voltak. Az első csoportba a házijog védelmét megalapozó alkotmányos, közigazgatási és büntetőjogi normák behatárolása és vizsgálata, a magánlaksértés büntetőjogi szabályozása állomásainak bemutatása, illetve a hatályos normaszöveg elemzése tartozik. Az empirikus módszerek a bűnügyi aktavizsgálatra és az ügyészi jogalkalmazási tapasztalatok összegyűjtésére korlátozódtak.

Az empirikus kutatás eredményei nagyrészt alátámasztották a viszonylag stabilnak tekinthető joggyakorlatot, ugyanakkor a jogalkalmazók részéről felmerültek olyan szempontok, így például az éjjeli elkövetés értelmezése, amelyek adott esetben más bűncselekményi tényállás kapcsán is elgondolkodtatóak lehetnek.

Deres Petronella:

A digitális térben megjelenő devianciák

Az eszközök összekapcsoltsága, az információfeldolgozás és adatátvitel új perspektíváinak következményeként a rendszerek működésének biztonsága egyre nagyobb kihívást jelent, új szabályozási, jogértelmezési kérdéseket hív életre a bűncselekmények esetében, az igazságszolgáltatás folyamatában. A technológiával „támogatott” bűnözés folyamatosan fejlődik, mind a technológiai változás függvényében, mind az új technológiákkal való társadalmi interakció tekintetében.

A bűnözés és az igazságszolgáltatás technológiával összefüggő kérdései tanulmányozásának egyik módja, hogy megpróbálunk olyan keretet kidolgozni, amely a legalapvetőbb kérdésekre összpontosít: mit tesz, hogyan működik a technológia, különösen a bűnözés területén, az igazságszolgáltatás folyamatában. Hazai, nemzetközi kutatások áttekintették a kiberbűncselekmények típusait, azok mintázatát, ezek mindegyike kiemeli a kiberbűnözés globális jellegét.

A kutatás első része a nemzetközi dokumentumok áttekintését követően képet ad a kiberbűnözés körébe sorolható bűncselekmények csoportosításának lehetőségeiről, és olyan, nemzetközileg ismert (bűn)cselekmények jellemzőit is felvázolja, amelyeket gyakran virtuális térben/számítógép segítségével követnek el.

A kutatás második része a jelenség nemzetközi, európai fejleményeit értékeli: a legújabb fejlemények között tárgyalja többek között az Európai Tanács 2020. októberi rendkívüli ülésén a digitális transzformáció kérdésével kapcsolatban elhangzottakat, azokat az uniós szakpolitikákat, amelyek hozzájárulnak a digitális transzformációhoz; a 2019-ben rendeletként elfogadott ún. kiberbiztonsági jogszabályt, az IOCTA jelentéseit, az Európai Unió Kiberbiztonsági Ügynökség 2020 áprilisában közzétett legfrissebb dokumentumát. Külön fejezet ismerteti a COVID-19 járvány kiberbűnözésre gyakorolt hatását, a Budapesti Egyezmény kiegészítő jegyzőkönyv-tervezetének aktuális rendelkezéseit.

A kutatás végkövetkeztetése egybecseng a témával foglalkozó szakemberek, Miskolczi Barna és Szathmáry Zoltán véleményével: a jogalkotás és a jogalkalmazás előtt álló feladatok tervezéséhez a szabályozandó közeg megértése elemi fontosságú, a dinamikus technológiai-társadalmi közegben a büntetőjog rugalmasságát jelentő jogintézmények fejlesztése elkerülhetetlen.

Tilki Katalin:

A nem gépjárművel, de gépi meghajtású járművel ittas állapotban elkövetett járművezetések büntetés kiszabási gyakorlata, különös tekintettel a járművezetéstől eltiltásra

A Pest Megyei Főügyészség által kezdeményezett kutatás célja, hogy áttekintést adjon az elektromos kerékpárral ittas állapotban elkövetett cselekményekről és a kiszabott

büntetésekről. A vizsgálat alapját a megyei főügyészségek által rendelkezésre bocsátott büntetőügyek képezték, amelynek során összesen 578 eset került áttekintésre.

A tanulmány ismerteti a járművezetés ittas állapotban tényállás elemzését, valamint a járművezetéstől eltiltás hatályos büntetőjogi szabályait és a 2020-ban lefolytatott empirikus kutatás eredményeit.

A vizsgálat alapján megállapítható, hogy az elektromos kerékpárral elkövetett ittas járművezetések jellemzően Csongrád-Csanád, Hajdú-Bihar, valamint Békés megyében történtek. Elsősorban májusban és szeptemberben, a délutáni és esti órákban, lakott területen belül követték ezeket a cselekményeket.

A terhelteket közlekedésük során közlekedésrendészeti ellenőrzés alá vonták, így derült ki az, hogy alkoholt fogyasztottak. Olyan esetek is előfordultak, amelyekben a vádlott elesett járművével, az elektromos kerékpár személygépkocsival vagy gyalogossal ütközött, valamint az elkövető elvesztette az uralmat járműve felett, illetve néhány ügyben az elsőbbség meg nem adása vezetett balesethez.

A bíróság jogerős ítéletében az elkövetőket leggyakrabban pénzbüntetésre és járművezetéstől eltiltásra, önmagában pénzbüntetésre, továbbá közérdekű munkára és járművezetéstől eltiltásra, valamint egyedüli büntetésként járművezetéstől eltiltásra ítélte. Az intézkedések közül a bíróság elsősorban próbára bocsátást alkalmazott.

A járművezetéstől eltiltás időtartama általában 1 év, 6 hónap, illetve 3 hónap volt. Végleges hatállyal csak 4 terheltet tiltott el a bíróság a járművezetéstől.

A büntetés kiszabás kapcsán megyei lebontásban összességében az állapítható meg, hogy az eljáró bíróságok Csongrád-Csanád megyében a büntetlen előéletű elkövetőket elsősorban próbára bocsátják, Hajdú-Bihar megyében alkalmazzák a legnagyobb számban a járművezetéstől eltiltást mint főbüntetést, ugyanakkor ezekben a megyékben működő bíróságok közérdekű munka büntetést is többször szabtak ki. A Békés megyei bíróságok pedig elsősorban pénzbüntetésre ítélték a vádlottakat.

Túlnyomó többségében olyan 41 és 60 év közötti férfiak követték el ezeket a cselekményeket, akik jellemzően szakmunkásképző vagy általános iskolai végzettségűek, városban élnek, általában enyhe vagy igen enyhe fokban voltak ittasak, és sok esetben vezetői engedéllyel sem rendelkeztek.

Póczik Szilveszter:

Az embercsempészsre szakosodott bűnszervezetek felépítése és működése, valamint a JIT (*Joint Investigation Team*) határokon átnyúló nyomozási tevékenysége

A korábbi embercsempész szervezetek mára jelentős átalakuláson mentek keresztül, alkalmazkodtak a gazdasági, politikai, jogi környezet változásaihoz. Magyarországon például a rendszerváltás időszakában lazán szervezett és alkalmilag tevékenykedő, kis létszámú, változó személyi összetételű embercsempész-csoportok mára professzionálissá váltak, és beilleszkedtek a nemzetközi hálózatok kapcsolatrendszerébe. Nemzetközi szinten a kibocsátó országokban működő toborzók és szervezők képezik a hálózat gyökérzetét. A közbülső szinten többféle, olykor speciális helyismeretet és szaktudást igénylő feladatokat kell megszervezni és elvégezni, valamint ezek megvalósulását ellenőrizni. A célországokhoz közeledve a helyi szintű felderítésért és az utolsó köztes határátlépések, illetve végül a célországba történő

belépés biztonságos végrehajtásáért a helyi szintű, szükségképpen már erősen konspirált és részfeladataiban funkcionálisan elkülönülő alegységekre és specialistákra bontott szervezet a felelős. Az embercsempészet finanszírozása bonyolult illegális pénzügyi műveletekkel történik, ezekben a kriptovaluták is szerepet kapnak. A bűnüldözésnek a nemzetközi együttműködés során számos eljárási és bizonyítási problémával, valamint a bizonyítékok törvényes beszerzését és felhasználhatóságát érintő nehézségekkel kell szembenéznie. A nemzetközi szervezettségben tevékenykedő bűnözői hálózatok felderítése nemzetközi bűnügyi együttműködést igényel. A nemzetközi bűnügyi együttműködés egyik formája az EU-n belül a JIT-ek megszervezése, amelyek határokon átnyúló nyomozásokat folytatnak. Innovatív megoldás, hogy a nyomozócsoport keretében más tagállam hatóságainak tagjai részt vehetnek egy adott tagállam eljárási cselekményeiben, és a kiküldött tag saját tagállamának illetékes hatóságát nyomozati cselekmény elvégzésére kérheti fel. A nyomozócsoport által begyűjtött bizonyítékok felhasználhatóak valamennyi részes tagállamban folyó vagy ahhoz kapcsolódó büntetőeljárásban, ha a nyomozócsoport működése szerinti tagállam joga szerint a megszerzett információ bizonyítékként felhasználható.

Ritter Ildikó:

A kábítószer-kereskedelem elméleti és gyakorlati kérdései

2019-ben vizsgálatot végeztünk „*A büntetési gyakorlat szigorodása a kábítószer-kereskedelem esetében*” címmel, amelynek célja annak feltárása volt, hogy az elmúlt három évben hogyan alakult a kínálati oldali kábítószer-bűncselekmények elkövetőivel szemben a büntetéskiszabási gyakorlat. A vizsgálat megvalósításához feldolgozott 1077 ügyirat alapján készített adatbázis segítségével és a korábbi évek kutatási eredményeit felhasználva modellezhetővé vált a hazai drogpiacon működése. Jelen kutatás célja szerint a rendelkezésre álló, de speciális elemzést igénylő, valamint egyéb társadalomstatisztikai adatok alapján, a területi sajátosságok figyelembevételével modelleztük a hazai drogkereskedelem aktuális szerkezetét és a drogpiacon működését.

Az árnyékgazdaságban a legális gazdasághoz nagyon hasonló piaci struktúrák, marketingek, szerepmodellek és disztribúciós minták működnek igazán hatékonyan. A drogpiacon tevékenykedő komolyabb csoportok „lemásolják”, adaptálják a legális piacon érvényesülő gazdasági modelleket. A narkógazdaság vállalkozásainak ahhoz, hogy jól prosperáljanak és biztonságosan működhessenek, funkcionális és strukturális szempontból alkalmazkodniuk kell ahhoz a formális és informális gazdasági és társadalmi környezethez, amelyben érvényesülni kívánnak. Ugyanakkor, csak úgy, mint a formális gazdaság esetében, a szegmentált piacon a piaci szerepek szintenként, de akár tranzakciónként is eltérőek lehetnek. Megkülönböztethetünk elkülönült és összetett szerepkonstrukciókat, de akár földrajzilag, akár a piaci hierarchia függvényében sokféle szerepkonstelláció lehetséges egyazon gazdasági és társadalmi környezetben is.

A hazai drogpiacon olyan szegmentált, de rétegzett illegális piac, amelynek rétegződését szocioökonómiai sajátosságok alakítják, csak úgy, mint a legális piacon. A flexibilis szerepstruktúrák és a kínálati oldali szerepdiffúzió egy nagyon sajátos, sokszereplős, monopolisztikus jegyeket magán viselő, de alapjaiban kompetitív, fragmentált drogpiacon működnek hazánkban. Olyan, amely magán viseli a hazai legális kisvállalkozásokra jellemző piaci szerveződést és magatartást. Sajátos hazai jelenség, hogy – hasonlóan a hazai legális mikrovállalkozásokhoz – az egyes rétegek

narkóvállalkozói többségében többszörösen összetett drogpiacon szereplő szerepstruktúrával rendelkeznek. Nemcsak többféle kínálati oldali szerepben, de fogyasztóként is jelen vannak az illegális drogpiacon.

A vizsgálat eredményei megerősítik, hogy a szerveződési struktúrában nincsenek a kartellekhez vagy a klasszikus szervezett bűnözői csoportokhoz hasonló szervezetszociológiai értelemben elkülöníthető szerepek, tevékenységek. Flexibilis szerepstruktúrák vannak, amelyek, a réteghelyzet korlátain belül, adott helyzet függvényében gyorsan változhatnak. A csoport működése pedig ezek köré a szerepstruktúrák köré épül.

A flexibilis szerepstruktúrák szerkezete rétegenként és régióként eltérő lehet, így a hazai drogpiacon szerkezete sem egységes, működése nem modellszerű. Ugyanakkor megfigyelhetők egyes földrajzi és/vagy szocioökonómiai regionális sajátosságok, szerveződések és működési módok. Magyarország jövedelmi viszonyok alapján tagozódó településstruktúráját alapul véve eltérő drogpiacon, drogpiacon szerepek és drogkereskedelmi disztribúciós stratégiák és marketingek detektálhatók az ország különböző részein.

Mindezek azt jelzik, hogy ahogy a kábítószer-probléma megelőzése, úgy a felderítése és kezelése is regionális szinten lehet csak hatékony. Hiszen más-más területre kell fókuszálni, eltérő lehet a rétegződés és az elkövetők rétegekultúrális jellemzői, emiatt eltérő eszközöket igényelhet a problémakezelés.

Garai Renáta:

A bűnisméltés okai és megelőzésének lehetőségei a családon belüli erőszak, különösen a partnerbántalmazás vonatkozásában

Az elmúlt években a kapcsolati erőszak, illetve a hozzátartozók sérelmére megvalósuló egyéb bűncselekmények elhatárolási, minősítési, halmazati kérdései kaptak hangsúlyt a bírósági döntéssel jogerősen befejeződött ügyekben, illetve a feljelentés elutasítással, a nyomozásmegszüntetéssel és az eltereléssel (aktuálisan feltételes ügyészi felfüggesztés) végződött ügyeket is vizsgálat alá vontuk; nem mintavétellel, hanem mindkét esetben az országos teljes populációt tekintve. Jelen kutatás során a bűnisméltés okait és megelőzésének lehetőségeit kellett feltérképezni, méghozzá a jogalkalmazó szervek és hatóságok, de különösen az igazságszolgáltatás szereplőinek bevonásával.

Megállapítható, hogy:

- a regisztrált bűncselekményszám az elmúlt években (2014–2019) még mindig 400 alatt maradt, melynek egyik oka, hogy a nyomozó hatóságok nem fordítanak kellő figyelmet a helyes minősítésre, így a nyomozásokat az alapul fekvő bűncselekményben (tipikusan testi sértések, zaklatások stb.) rendelik el akkor is, ha a sértett régóta fennálló, többszöri bántalmazásáról számol be;
- a rendőrség a bűncselekmény egészét magánindítványosnak és szubszidiáriusnak tekinti, holott ez csak a tetteles bántalmazás nélküli (1) bekezdésre igaz; ennek eredményeként törvénysértő sértetti tájékoztatásokat közölnek.

A kutatás folyamatában személyes egyeztetések zajlottak a társszervek képviselőivel, családok átmeneti otthonaival, gyermekjóléti szolgálatokkal, gyámhatóságokkal és több intézménnyel, továbbá nem utolsósorban számos sértettel. A 2020-as év COVID-19 okozta intézkedéseire tekintettel a szakmai egyeztetések egy ponton megrekedtek, ugyanakkor konklúzióként rögzíthető, hogy az ügyészségnek az új Be. által biztosított jogi keretek között is kiemelt figyelmet kell fordítania a rendőrség munkájára, a

jogsértéseket észlelnie és jeleznie kell, mert a nyomozó hatóságok számos irányból segítségre és támogatásra szorulnak még ezen a téren. A bűnisméltés okai szoros összefüggést mutatnak az igazságszolgáltatás tevékenységével is, a bűnmegelőzés konkrét, kézzel fogható lehetőségei pedig a jelzőrendszer működési problémái miatt nagymértékű nehezítő tényezők. Az új ORFK utasítás megfelelő alkalmazása előrelépést hozhat, a távoltartás időleges megoldást jelenthet, ugyanakkor a büntetékiszabási gyakorlatot az elkövetők személyiségéhez kell igazítani, figyelemmel arra is, hogy kapcsolati erőszak esetén „folytatólagos” elkövetés történik, ez mégsem vehető figyelembe a kétszeres értékelés tilalmára tekintettel (rendszeresség mint tényállási elem). A családon belüli erőszak kiemelt fontosságára, a közelmúltban bekövetkezett jogszabályváltozásokra, az új iránymutatásokra, a képzések és továbbképzések elmaradhatatlanságára, illetve a járványhelyzet miatt félbeszakadt folyamatokra tekintettel ezt a kutatást a következő évben célszerű folytatni.

EGYÜTTMŰKÖDÉS KERETÉBEN MEGVALÓSULT FELADATOK

Bolyky Orsolya – Sárík Eszter:

A vadászbalesetek jogi és kriminológiai vizsgálata

Kutatásunkban sor került a vadászbalesetekkel kapcsolatos hazai és külföldi szakirodalom feldolgozására, valamint a vadászbalesetek látenciájának és okainak felmérésére irányuló országos kérdőíves vizsgálat lefolytatására és kiértékelésére, illetve az európai országok vadászati és vadászbalesetekkel kapcsolatos adatainak beszerzésére és elemzésére. Mindezekon felül a vadászbaleseteket tartalmazó bűnügyek aktáinak kvalitatív vizsgálatát is elvégeztük.

A kérdőívet 758 vadász – hivatásos- és sportvadász – töltötte ki. Ennek alapján megállapítottuk, hogy az elmúlt 30 évben lezajlott technikai fejlődés ellenére a balesetek hátterében leggyakrabban változatlanul a figyelmetlenség, a kapkodás és mohóság áll. A halállal végződő sérülések elsősorban a hibásan azonosított célpont (figyelmetlenség és kapkodás) jelensége miatt keletkeztek. A sérülések második leggyakoribb oka a kapkodás és türelmetlenség, amely a vadászláz állapotában lévő vadászok sajátja. Az, hogy a „hagyományosnak” tekinthető kockázati tényezők a mai napig vezetnek a vadászbalesetek okainak listáját, arra utal, hogy bár a technikai fejlődés óriás léptekkel halad előre, az emberi természet nem változott, a vadászok ugyanazokat a hibákat követik el, mint a régi időkben. Erre figyelemmel, a vadászbalesetek megelőzésével kapcsolatos javaslatok zöme is az emberi természet megregulázásáról, az önkontroll erősítéséről szól, így az etikai szabályok hangsúlyosabb oktatása, a kezdő vadászok tapasztalatszerzésének szabályozása és szigorítása kiemelt helyen állt a javaslatok sorában.

A külföldi gyakorlatok sokfélék, a vadászati engedély megszerzése sok országban bizonyos szempontból megengedőbb, mint a hazai szabályozás, ugyanakkor az évenkénti lögyakorlat és fegyverkezelési vizsga lehetővé teszi a vadászok fizikai és pszichikai állapotának rendszeres ellenőrzését. A vadászbalesetek hátterében más országokban is a magyarországihoz hasonló okok állnak (türelmetlenség, kapkodás, tapasztalatlanság). A vadászbalesetek számára a megkérdezett országok nem tudtak adatot szolgáltatni, kivéve

a halálos balesetek számát, erről a legtöbb ország nyilvántartást vezet. A halálos vadászbalesetek aránya hasonló a magyar adatokhoz.

A technikai fejlődés és a vadászbalesetek előfordulásának összefüggéseiről szóló rész megírására a téma jeles szakértője és egyben a Vadászlap főszerkesztője, Wallendums Péter vállalkozott, azonban ez a fejezet egyelőre nem készült el, remélhetőleg a Vadászati Világkiállításra készülő kötetben már szerepelni fog.

Az aktavizsgálat során 16 vadászbalesetet tartalmazó, befejezett büntetőeljárás iratait tekintettük át. Ennek során azt láttuk, hogy a büntetőeljárások keretében megállapított tényállások beleilleszkednek a szakirodalomban olvasottak és a kérdőíves felmérés alapján kapott eredmények közé. Leggyakrabban sörétes vadászlőfegyverrel okozott sérülések fordultak elő az aktákban. Ritkább volt a golyós vadászlőfegyverrel okozott baleset, azonban ezek minden esetben halálos kimenetelűek voltak. Ide sorolható a hibásan azonosított célpontra lövés esete, valamint a szabálytalanul szállított/kezelt lőfegyver véletlen elsülése. Az aktákban előforduló esetek többségénél a gondatlanság súlyosabb formájáról, a tudatos gondatlanságról (luxuria) beszélhetünk.

Összességében elmondható, hogy a komplex kutatási módszereket alkalmazó vizsgálatunk által megismerhettük a vadászbalesetek fő okait, azonban valójában ezek nem tekinthetők újdonságnak: a technikai újítások ellenére, illetve mellett az emberi természet nem változott. A vadászbalesetek megelőzése a vadászati fegyelem erősítésében, a figyelmetlenség, kapkodás, türelmetlenség minél hatékonyabb kiküszöbölésében és elsősorban a társas vadászatok során történő egymásra figyelés hangsúlyosabbá tételében rejlik.